

I R O D A L O M.

„*Die Seelenkunde des Menschen als reine Erfahrungswissenschaft, von Prof. Dr. Moriz Benedikt. Leipzig. O. R. Reisland, 1895.*“

A nagyhirű bécsi tudós, 60-ik éve betöltése alkalmából, évek hosszú sora alatt folytatott kutatásait önálló rendszerré dolgozva föl, nagyérdekű munkában bocsátotta most közkézre a fentebbi czím alatt. Nem szakmunkákból merítette észleleteit — mint maga bevallja — hanem a természet és az élet könyvében való figyelmes elmélyedésből, melynél tudományos működése állandó célja volt a világegyetem jelenségeit s azok egymásközti kapcsolata törvényeit földeríteni, a nélkül, hogy a kezdet és vég megoldhatlan tudományos problémáihoz kellene folyamodnia.

Benedikt neve a jogászi szakközönség előtt sem kisebb hangzású, mint a pszichológiai kutatások terén. Mint büntető anthropologus, mint criminolog, nagy és becses anyagot hordott össze a jövő büntetőrendszere felépítéséhez. Ebben a könyvében is határozott állást foglal el a büntető-jogtudomány nagy kérdéseivel szemben s művének egy jelentékeny részét szenteli az úgynevezett „született“ büntetett lelki élete feltárásának.

Mesteri módon egyesíti itt Benedikt az anthropológiai és a társadalmi momentumokat, az újabb criminológiai kutatások azon két ellentétes irányát, melyek közül egyik a büntetett tisztán mint degeneratív állapotot, a másik ellenben ép oly kizárólag mint társadalmi reactiót fogja föl. Benedikt öntudatosan elveti mindkét kiindulási pontot, melyek a büntetett vagy a büntett merőben mechanikus megkonstruálására vezetnek, s egy harmadik útra tér, melyet „par excellence“ pszichológiaiak nevezhetnének, s mely érintkezést közvetít a két szélsőség között.

Egyfelől tehát *contradistingválja* és kizárja tanulmányai jelen köréből azokat a büntetendő cselekményeket, melyeket normálisan fejlődött emberek a társadalmi viszonyok kényszere alatt, szükségétől, nyomortól, kétségbeeséstől hajtva, vagy többé-kevésbé tartós, hatalmas szenvedélyek fellobbanása alatt követnek el. Azután ép úgy külön sorozza azon bűnös cselekményeket is, melyek a szellemi élet, az értelmi működés, az érzelem világa beteges elváltozásaiból erednek, s ide számítja azokat is, melyek például alkohol-mérgezés kifolyásai. Csak a bűncselekmények e kettős rendjének kihámozása után fejt ki azt az önálló ténycsoportot, mely a büntető elmélet szempontjából egészen más létviszonyokat tételez föl, melyeknél fogva bizonyos egyének a létért való küzdelmüket társadalom- és törvényellenes módon folytatják, vagy oly bűncselekményeket követnek el, a mikről föltehetjük, hogy rendszeren összevágó lelki erőkkkel fölruházott emberek nem követnék el. Ezt az állapotot nevezi *Benedikt* születet vagy szerzett romlottságnak, mely kifejezéssel a „moral insanity“ elnevezést helyettesíti.

Látjuk tehát, hogy Benediktnél, a mi a büntetendő cselekményeket illeti, egész különböző rendű tényezők idéznek elő azonos eredményeket. Ép úgy kerüli a Lombroso-féle született büntettes egyoldalú chablonját, valamint ezen cselekményeknek minden kritika nélkül, csupán egy hangzatos theoria kedvéért a társadalmi felelősségre való áthárítását. A büntett különböző tényezői gondos elemzésével sikerül neki azokat az egyedül helyes pszichologiai alapokra visszavezetni, s mintegy a büntett lelki evolúcióját adni ennek különböző típusai szerint.

Így egész helyesen vezeti le a tulajdon elleni cselekményeket a született vagy szerzett munkakerülésből és csavargásból, melyet sem hideg, sem éhség, sem szomjúság, sem a társadalmi megalázkodás semmi neme legyőzni nem képes. De azon jogellenes cselekményeknél, melyek a tulajdon ellen irányulnak, ismét megkülönböztet némely eltérő típusokat, például a melyek az úgynevezett *obsessio*, azaz ellenállhatlan inger hatásában birják forrásukat, a mint ez a kleptománoknál az eset, vagy pedig bizonyos virtuoz viselkedésben lelik magyarázatukat — a mint a pénzhamisítók egész táboránál látjuk. Csakhogy Benedikt itt feleli, hogy ilyfajta bűncselekményeknél a technikai ügyesség és alkalmazhatóság kedvező körülmény lehet a bűnös hajlam fölülésztésére,

de nem képezi a döntő pszichológiai rugót, sem a tulajdonképeni criminalistikai elemet, melyet a büntető jogász a hamis pénz forgalombahozatalában talál fel.

Elmés megfigyeléssel mutatja ki azonban Benedikt a tulajdon elleni vétségek és büntettek sorában a csalásnál és szédelésnél ennek tipikus motivumait, bizonyos elegancia és külső ízlés veleszületett ösztönében. „Ezek az emberek — mondja — annak akarnak tartatni, a minék külsőleg látszanak: előkelő uraknak és hölgyeknek. Ez az előkelőnek látszani akarás gyakran figyelhető meg a tarka társaséletű fürdőhelyek sok „gróf“-jánál és „grófnő“-jénél. Ha vagyontalanok és a látszat fentartásához való eszközeiket munkával maguknak nem képesek előteremteni, akkor szédelgökké lesznek, tehát látszat által szerzik meg család úton maguknak a látszathoz az eszközöket.“

Egészen más lelki folyamatban látja a rugóját Benedikt az ember élete elleni cselekményeknek. Ezeket túlnyomólag a testi erő túlbecsülésére s bizonyos durvaságra vezeti vissza, ha ez az ember hatalmi érzetének s erejéről való tudatának sarkpontjává válik. Mutogatni szereti azokat az előnyeit s azokra alapítani felsőbbiségét. Ezáltal verekedővé s erőszakoskodóvá lesz, ha más szellemi és érzelmi tulajdonságok nem lépnek fel gátlólag. Ilyen emberek rendszeren a fájdalom iránt is eltompultak.

Ezen lelki szervezetből származtatja aztán Benedikt a rablógyilkosságot, ha az a tulajdon elleni született vagy szerzett dispositióval is párosul. Viszont dologkerülő, renyhe s a mellett élvvagyó és sexualis tekintetben különösen erős alkatú emberek, ha a létért való küzdelmüket ezen tulajdonságokra alapítják, könnyen válhatnak leány-gyilkosokká.

Egy következő fejezetben továbbá Benedikt a társadalom magatartását vizsgálja a büntettes világgal szemben. Minden hímezés-hámozás nélkül kimondja, hogy csak a tökéletes fogalomzavar állíthatja, hogy a lelki kényszer megállapításából, mely valakit büntetendő cselekményre ragad, következnek a tettes büntetlensére. Ilyen következtetésekre csak olyanok juthatnak, kik avult, tudományosan tarthatatlan fogalmakkal avatkoznak a jogszolgáltatásba. Cézizatos ferdítésnek nyilvánítja Benedikt, ha a nagy közönséggel azt akarják elhíttetni, hogy az úgynevezett criminal-anthropologusok épen a legveszedelmesebb és legjavíthatatlanabb gonosztevők fölmentése mellett törnek lándzsát. Az

igazság az, hogy ezek éppen azoknak a társadalomból való érelyes kiküszöbölése mellett foglalnak állást. „A tapasztalat — mondja Benedikt — kimutatta, hogy a büntetettek közt vannak hibás, rendellenes, elfajult lelki alkotású emberek, kik változhatatlan természeti törvények szerint pusztítják a társadalmat, éppen úgy, mint az áradó vizek, a földrengés, ragadozó állatok stb., és pedig, ha szabadjokra eresztik őket, mindig ismételtlen pusztítják, károsítják. Minthogy senki sem vonja kétségbe azt a jogunkat, hogy a vízáradatok ellen töltéseket emeljünk, a ragadozó állatokat lelőjük, tehát azon jogunknál fogva, hogy fennmaradjunk, úgy a mint vagyunk, jogunk van ilyen társadalomellenes embereket is ártalmatlanná tenni, s ez ártalmatlanná tétel az alkalmas eszközök foganatbavételénél pontosan kell hogy számbavegye az ártalmas eszközöket, tehát a tényekkel kell hogy számoljon és nem pedig könyv- és hitcikkelyekkel“.

* * *

A „*Revue politique et parlementaire*“ ez évi május 10-iki számában *Novikov*nak találjuk egy elmefuttatását „L'élite intellectuelle et l'aristocratie“ címmel. Ebben az aristokrata osztályok történeti kialakulását, a társadalmi *élite* képződését lánczolatosan vezeti le s az egész cikk töredékét képezi egy nagyobb munkának, mely sajtó alatt van s címe: „Conscience et volitions sociales“. Mielőtt egy nemzetben szellemi élite-ről s aristokrátiáról lehetne szó, mely két csoportot *Novikov* egynek vesz, előbb természetszerűleg a gazdasági functiók végzik el munkájokat. Ha azonban egy ország gazdasági kizsákmányolása már előrehaladt, akkor előfordul, hogy egyesek gazdagságra, vagyona tesznek szert, kiknek nem kell többé dolgozniok a mindennapi kenyérért. Ekkor egy roppant nagy horderejű tény áll elő: egy új organum keletkezése, az értelmi élite-é.

Tehát *Novikov* értelmezése szerint az élite természetszerűleg alakul meg a gazdasági osztály kifejlődésével. Azután jellemzi szerző az aristokrátiák árnyoldalait és fogyatkozásait; első sorban az exclusivismust, melyről nézete az, hogy az aristokrácia elzárkozása absurdum, *contradictio in terminis*. Mert ugyanis, ha az aristokrácia nem foglalja magában a nemzet színé-javát, akkor nem érdemli meg nevét.